

Pengajaran bahasa Melayu baku dalam kalangan komuniti perbatasan: Satu kajian pengaruh dialek Patani di Selatan Thailand

Kartini Wado¹, Zulkifley Hamid², Pareeda Hayeeteh¹, Suhaila Binsama-ae¹

¹Yala Rajabhat University, Thailand, ²Pusat Pengajian Bahasa, Kesusasteraan dan Kebudayaan Melayu, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi

Correspondence: Zulkifley Hamid (email: zulkifley@ukm.edu.my)

Abstrak

Sistem pendidikan di Selatan Thailand mempunyai sistem yang berbeza daripada sistem pendidikan di kawasan lain di Thailand. Kajian ini cuba melihat pengaruh dialek Melayu Patani dalam pengajaran bahasa Melayu baku di Selatan Thailand. Aspek-aspek linguistik dialek Melayu Patani yang mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu di Selatan Thailand telah dianalisis. Kajian ini memberi tumpuan kepada pengaruh dari segi perubahan penyebutan kata, iaitu melihat perubahan dalam aspek fonetik yang berpunca daripada pengaruh dialek tempatan. Bagi mencapai matlamat kajian ini, kaedah penyelidikan kepustakaan dan lapangan telah digunakan. Data yang dikumpul telah dianalisis menggunakan pendekatan analisis kualitatif. Hasil kajian mendapati guru-guru yang mengajar Mata Pelajaran Bahasa Melayu telah banyak dipengaruhi oleh dialek Melayu Patani, terutama pengaruh dari segi penyebutan kata. Dialek Melayu Patani jelas mempengaruhi pertuturan guru-guru bahasa Melayu, dan pengaruh ini telah menjejaskan keberkesanan pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu baku di Selatan Thailand.

Katakunci: bahasa Melayu baku, dialek Melayu Patani, faktor linguistik, penghilangan fonem, penyebutan kata, perubahan fonem

The teaching of standard Malay in cross-border communities: An inquiry into the influence of the Patani dialect in Southern Thailand

Abstract

The educational system in southern Selatan Thailand is different from that in other parts of the kingdom. This study examined the influence of Patani Malay dialect in the teaching of standard Malay in Southern Thailand classrooms. It identified those aspects of linguistics in Patani Malay dialect that affected Malay language teachers in the teaching of standard Malay. The focus was on the effect of words pronouncing, that is, on the aspects of phonetic changes. To achieve this objective the study utilised literature review and field research. Data were analyzed qualitatively. It was found that teachers who taught standard Malay were much influenced by the Patani Malay dialect, especially in terms of the articulation of words. This study proved that local dialect had a negative influence on the teaching of standard Malay in cross-border communities of Southern Thailand.

Keywords: linguistic factors, Patani Malay dialect, phoneme changes, phoneme disappearance, standard Malay, words articulation

Pendahuluan

Sistem pendidikan di Selatan Thailand mempunyai sistem yang berbeza daripada sistem pendidikan di kawasan lain di Thailand. Perkara ini telah dijelaskan oleh Worawit Baru (1990). Menurut Worawit, sistem pendidikan di Patani atau di keempat-empat wilayah sempadan Thailand, iaitu Pattani, Yala, Narathiwat dan Satun merupakan wilayah-wilayah yang telah dikategorikan sebagai Daerah Pendidikan Dua (*Khet Kan Seksa Song*) oleh Bahagian Pentadbiran Pendidikan, Kementerian Pendidikan, Thailand. Sistem pendidikan di Daerah Pendidikan Dua ini berlainan dengan sistem pendidikan di daerah pendidikan lain oleh kerana kelainan dalam aspek agama, bahasa dan kebudayaan. Kajian yang dilakukan oleh Pardo-Ballester (2012) jelas membuktikan bahawa dua aspek amat penting dalam sesuatu program pengajaran dan pembelajaran bahasa, iaitu pemahaman aspek budaya secara menyeluruh dan penguasaan kosa kata yang mencukupi. Kedua-dua komponen pengetahuan ini menentukan tahap kemahiran pemahaman input dan penghasilan output bahasa.

Majoriti penduduk Patani atau di wilayah sempadan Selatan Thailand adalah berbudayakan budaya Melayu dan mempunyai cara hidup berasaskan agama Islam. Perkara inilah yang menyebabkan timbul satu lagi sistem pendidikan di Patani selain pendidikan asal yang telah ditetapkan oleh Kementerian Pendidikan untuk rakyatnya di seluruh Negara Thai iaitu sistem pendidikan yang merangkumi aspek agama Islam. Nureeda (2000) menjelaskan, antara Mata Pelajaran Agama Islam yang disampaikan ialah Mata Pelajaran Bahasa Melayu, bahasa Arab dan ilmu agama Islam yang terdiri daripada Mata Pelajaran Tauhid, Al-Quran, Tafsir, Fiqh, Hadis, Akhlak dan Sejarah Islam. Bahasa Melayu dialek Patani merupakan medium bahasa ketika mengendalikan pengajian agama Islam di sekolah-sekolah swasta agama Islam.

Kenyataan di atas menunjukkan bahawa Mata Pelajaran Bahasa Melayu hanyalah sebagai satu Mata Pelajaran sahaja dalam pengajian di peringkat ini. Keadaan ini mungkin menjadi punca pelajar tidak boleh menguasai bahasa Melayu baku pada tahap yang memuaskan. Guru-guru bahasa Melayu juga sering menggunakan dialek Patani dalam penyampaian. Mungkinkah mereka beranggapan bahawa penyampaian dengan menggunakan dialek tempatan lebih berkesan daripada penyampaian dengan menggunakan bahasa Melayu baku. Mungkin juga, guru-guru dipengaruhi dialek yang telah menebal dalam dirinya. Ataupun, masalah guru-guru bahasa Melayu yang tidak menguasai bahasa Melayu dengan baik. Bertolak daripada andaian tersebut, pengkaji berpendapat kajian ini perlu dilakukan kerana faktor tersebut turut mempengaruhi prestasi dan penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar di sekolah-sekolah di wilayah Patani.

Permasalahan kajian

Apabila kita cuba mengenal pasti punca yang menyebabkan pencapaian yang tidak memuaskan dalam pengajaran Mata Pelajaran Bahasa Melayu serta punca masalah penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar Melayu, tentulah pelbagai faktor dapat disebutkan, termasuklah beberapa kelemahan. Farid dan Ajid (1993:63) telah menyenaraikan beberapa faktor seperti masalah kualiti guru bahasa Melayu, kekurangan buku teks dan bahan bacaan tambahan yang sesuai, sikap murid-murid Melayu yang negatif terhadap Mata Pelajaran Bahasa Melayu, tiada buku tatabahasa pegangan, sistem bahasa yang belum mantap serta kaedah pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu yang tidak sesuai.

Mengikut pendapat Collins (1981) pula, faktor linguistik dalam bahasa Melayu itu sendiri sebagai turut berperanan menimbulkan gangguan atau pengaruh terhadap perkembangan bahasa Melayu baku dan merupakan satu faktor yang dominan dalam menentukan berlakunya perkara tersebut. Aspek linguistik yang kerap dikemukakan sebagai punca kelemahan ini adalah pengaruh dialek daerah kerana sudah lumrah bagi pelajar-pelajar yang berasal dari wilayah yang menggunakan dialek daerah yang agak jauh berbeza daripada bahasa Melayu baku tidak mencapai keputusan yang baik dalam peperiksaan awam.

Di Malaysia, pelaksanaan bahasa Melayu baku telah berjalan begitu lama, secara umumnya taraf penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan guru-guru masih belum memuaskan. Bukan sahaja guru-guru yang mengajar mata-mata pelajaran lain selain bahasa Melayu yang tidak menguasai bahasa Melayu baku, malah masih terdapat guru-guru bahasa Melayu sendiri yang belum dapat menggunakan bahasa Melayu baku sepenuhnya, baik dalam aspek lisan mahupun tulisan. Keadaan ini diperakui sendiri oleh Kementerian Pendidikan dalam Laporan Jawatankuasa Mengkaji Penggunaan Bahasa Malaysia pada tahun 1988 (dalam Rahani 1999:26) yang antara lain menyebut “Penguasaan bahasa Melayu dalam kalangan setengah-setengah guru masih rendah”. Pengetahuan bahasa Melayu mestilah dikuasai secara menyeluruh atau holistik (Zulkifley Hamid, Naidatul Zamrizam bin Abu & Mohd. Asyraf Zulkifley 2015). Seluruh aspek pengetahuan bahasa Melayu seharusnya dikuasai secara seimbang dan berpada untuk membolehkan seseorang pengguna bahasa menjadi pengguna bahasa Melayu yang berwibawa, khususnya dalam kalangan guru bahasa Melayu.

Berdasarkan pendapat Collins (1981) di atas, pengkaji juga bersetuju dengan pendapat itu kerana faktor linguistik dalam bahasa Melayu sendiri iaitu dialek daerah berperanan serta mempengaruhi guru dalam menyampaikan pengajaran di bilik darjah. Wujudnya gangguan atau pengaruh dialek ini memang ada logiknya kerana dialek ini merupakan sesuatu yang mereka warisi sejak kecil lagi. Bertitik tolak daripada andaian tersebut, pengkaji berpendapat kajian mengenai pengaruh dialek dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu perlu dilakukan dengan teliti kerana faktor tersebut turut mempengaruhi prestasi pelajar dan penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar-pelajar di sekolah. Kajian yang telah dilakukan oleh Zulkifley Hamid (2014) membuktikan bahawa persekitaran sekolah dan persekitaran sosial mempunyai pengaruh yang kuat terhadap sesuatu proses pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu, sama ada di Malaysia atau di negara lain.

Masalah guru-guru yang tidak menguasai bahasa Melayu baku dengan baik juga berlaku dalam kalangan guru-guru bahasa Melayu di Patani. Guru yang mengajar Mata Pelajaran Bahasa Melayu di sekolah terdiri daripada mereka yang mendapat pendidikan dalam aliran bahasa Arab, dan sudah tentu golongan ini menghadapi masalah untuk menguasai pengetahuan bahasa Melayu sepenuhnya. Mereka juga merupakan penutur jati dialek Melayu Patani, dan mereka selesa menggunakan dialek Melayu Patani dalam penyampaian pengajarannya. Persoalan yang ingin ditimbulkan di sini ialah sejauh manakah guru-guru bahasa Melayu ini menggunakan dialek tempatan dalam proses pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu baku dalam bilik darjah. Mereka sepatutnya menggunakan bahasa Melayu baku sebagai bahasa penghantar atau wahana pengajaran. Inilah persoalan yang cuba diselidiki dalam kajian ini.

Objektif kajian

Kajian ini dilakukan untuk mencapai objektif-objektif berikut iaitu:

1. Menganalisis pengaruh perubahan fonem vokal di akhir kata dalam dialek Melayu Patani yang mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu di Selatan Thailand.
2. Menilai pengaruh perubahan fonem konsonan pada suku kata praakhir dalam dialek Melayu Patani yang mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran bahasa Melayu di Selatan Thailand.
3. Meneliti pengaruh perubahan fonem konsonan di akhir kata dalam dialek Melayu Patani yang mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran bahasa Melayu di Selatan Thailand.

Kajian kepustakaan

Dalam bahagian ini, pengkaji akan membincangkan beberapa tinjauan, pendapat serta kajian yang telah dibuat berkaitan dengan tajuk kajian. Kajian yang telah dilakukan oleh Abdul Hamid (1989a), Abdul Hamid (1989b) dan Marzukhi (1989) lebih ditumpukan kepada pengaruh atau gangguan dialek terhadap pembelajaran bahasa Melayu dalam kalangan pelajar. Di antara tulisan atau penyelidikan yang berkaitan

dengan pengaruh dialek terhadap pembelajaran bahasa Melayu termasuklah kajian yang dilakukan oleh Normah (1986) yang menyentuh tentang pengaruh dialek dalam pengajaran lisan bahasa Melayu baku murid sekolah menengah.

Fauziah (1987) telah melakukan kajian mengenai hal ini yang menyentuh tentang pengaruh dialek Kelantan terhadap penguasaan bahasa Melayu pelajar-pelajar sekolah rendah. Di samping itu, Ajid (1987) telah membincangkan pengaruh dialek dalam pembelajaran bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar. Beliau mendapati wujudnya gangguan daripada dialek, namun beliau mengakui dialek juga berfaedah dalam pembelajaran bahasa Melayu baku.

Azman (1987) merumuskan bahawa terdapat gangguan daripada bahasa ibunda atau dialek tempatan yang mengakibatkan kesilapan penggunaan bahasa Melayu oleh murid-murid Melayu. Abdul Hamid (1993) yang mengkaji tentang ciri-ciri dialek Kelantan mendapati terdapat beberapa ciri dialek Melayu Kelantan yang mengganggu penguasaan bahasa Melayu baku yang meliputi aspek fonologi, morfologi dan sintaksis. Mohd. Daud (1994) yang mengkaji tentang pengaruh dialek ke atas proses pembelajaran bahasa Melayu dalam kalangan pelajar sekolah menengah mendapati pelajar yang datang dari kawasan yang tebal dialek daerahnya menghadapi masalah dalam menguasai bahasa Melayu baku. Gangguan-gangguan daripada dialek tempatan biasanya berlaku di luar kesedaran pengguna bahasa itu kerana sudah menjadi tabiat semula jadi seseorang itu untuk mempercepat proses penguasaan bahasa yang dipelajari untuk berinteraksi. Menurut Lado (dalam Mohd. Daud 1994:29), "That individuals tend to transfer the form and meaning of their native language to the foreign language and culture, both productively when attempting to grasp and understand the language and culture as produced by the native".

Tulisan yang khusus menyentuh tentang pengaruh dialek dalam pengajaran bahasa Melayu tidak banyak dikesan. Collins (1981) dalam tulisannya *Bahasa dan Dialek: Perancangan dan Pendidikan* mengatakan bahawa kesedaran tentang wujudnya kepelbagaian ragam bahasa Melayu telah dikesan sejak awal abad ke-18 oleh pendatang Eropah. Bahasa Melayu telah lama dituturkan dalam beraneka bentuk dan ragam. Terdapat perbezaan dalam penyebutan, tatabahasa dan perbendaharaan kata, dan telah diakui bahawa bahasa Melayu dan dialek daerah saling melengkapi dan masing-masing kelainan sesuai pada tempat dan suasana tertentu. Wujud kesedaran bahawa dialek daerah mempengaruhi bahasa Melayu baku di bilik darjah, dan dianggap salah satu faktor yang menyebabkan prestasi pelajar Melayu tidak memberangsangkan. Cuma setakat ini, menurut Collins belum ada bukti-bukti linguistik yang kukuh yang membuktikan bahawa bahasa daerah atau dialek mengganggu pengajaran di dalam bilik darjah.

Farid dan Ajid (1993) dalam kajian mereka *Persepsi Murid dan Guru Terhadap Pengaruh Dialek dalam Pembelajaran Bahasa Melayu dalam Kalangan Pelajar Melayu* mendapati guru-guru sendiri beranggapan bahawa gangguan dialek tempatan menjadi sebab utama kelemahan pencapaian bahasa Melayu baku dalam kalangan murid-murid sekolah. Pengamatan tersebut dibuat berpandukan keputusan peperiksaan SPM 1977 yang menimbulkan satu premis bahawa kemungkinan proses pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu baku telah dipengaruhi oleh kecenderungan pelajar termasuk guru-guru menggunakan bahasa daerah atau dialek tempatan secara berleluasa. Perkara tersebut mempengaruhi atau menimbulkan situasi gangguan yang negatif terhadap pembelajaran bahasa Melayu baku. Kajian itu dilakukan untuk mengetahui persepsi guru-guru bahasa Melayu dan juga murid-murid terhadap dialek tempatan dan pengaruhnya dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu baku. Kajian ini mendapati guru-guru mengakui bahawa gangguan daripada dialek tempatan sememangnya menjadi salah satu punca yang melemahkan penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar-pelajar Melayu. Kajian oleh Zulkifley Hamid dan Pareeda Hayeeteh (2015) menunjukkan bahawa terdapat banyak perbezaan antara dialek Melayu Patani dengan bahasa Melayu baku, khususnya dalam aspek penyebutan kata. Keadaan ini kadangkala mengelirukan para pelajar yang mempelajari bahasa Melayu baku di wilayah Selatan Thailand.

Awang (1984) dalam tulisannya *Dialek dan Pengajaran Bahasa Melayu* mengakui memang wujud gangguan dialek dalam pengajaran bahasa Melayu. Menurut beliau, gangguan atau pengaruh terhadap pengajaran bahasa Melayu baku tidak cukup dilaung-laungkan sahaja, sebaliknya harus diteliti secara terperinci aspek-aspek dialek yang mengganggu pengajaran bahasa Melayu. Tanpa penelitian sedemikian, kita hanya mungkin menduga-duga bahawa sesuatu kesalahan bahasa berakibatkan daripada pengaruh

dialek, dengan tidak jelas dan pasti aspek dialek yang terlibat. Di sini beliau menyarankan supaya guru-guru bahasa Melayu perlu dilengkapi pengetahuan tentang dialek supaya guru dapat mengesan bentuk-bentuk dialek daerah yang dianggap menyimpang daripada norma-norma bahasa Melayu baku.

Rohani (1999) telah melakukan kajian tentang *Pengaruh Dialek Melayu Kuching dalam Pengajaran Bahasa Melayu*. Kajian ini telah dijalankan di sekolah rendah di kawasan Kuching, dan dapatan kajian beliau juga mendapati dialek merupakan salah satu faktor yang mengganggu pengajaran bahasa Melayu baku di dalam bilik darjah dalam kalangan guru-guru yang mengajar bahasa Melayu di sekolah rendah di Serawak.

Metodologi kajian

Kajian ini adalah berkaitan pengaruh dialek Melayu Patani dalam pengajaran bahasa Melayu di sekolah menengah. Untuk tujuan mengumpul data, dua kaedah digunakan, iaitu kaedah kepustakaan dan kaedah lapangan. Kaedah kepustakaan digunakan untuk mendapatkan maklumat berhubung aspek-aspek teoritis ciri-ciri linguistik dialek Melayu Patani terutama yang berkaitan dengan cara-cara penyebutan kata yang digunakan. Ia juga digunakan untuk mendapatkan maklumat-maklumat yang ada kaitan dengan kajian ini. Di samping itu, kaedah ini juga digunakan untuk mendapatkan maklumat berhubung kajian-kajian yang telah dilakukan oleh pengkaji dahulu tentang pengaruh dialek dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa di bilik darjah. Buku, jurnal, majalah dan sebagainya dirujuk untuk mendapatkan maklumat yang berkaitan dengan tajuk kajian.

Bagi kaedah lapangan pula, pengkaji menggunakan kaedah pemerhatian/pencerapan dan perakaman audio. Pengkaji menjalankan kaedah ini ke atas 10 orang guru bahasa Melayu di sebuah sekolah di kawasan bandar Yala iaitu Sekolah Thamvittaya Yala, Thailand. Kajian lapangan dilakukan untuk mendapatkan maklumat berhubung permasalahan yang dikaji iaitu sejauh manakah dialek daerah mempengaruhi guru-guru dalam pengajaran mereka di bilik darjah. Semasa pemerhatian atau pencerapan dilakukan, pengkaji juga menggunakan teknik rakaman radio kaset ketika proses pengajaran berlangsung, tumpuan diberikan kepada penggunaan dialek Melayu Patani dalam pengajaran oleh guru-guru bahasa Melayu yang dipilih.

Dapatan kajian

Penyelidikan lapangan telah dilakukan di Sekolah Thamvittaya Yala, Thailand. Pengkaji akan memaparkan dan menganalisis data yang telah diperolehi. Data daripada transkripsi rakaman pengajaran guru-guru di bilik darjah dianalisis secara manual. Hasil kajian dipaparkan dalam bentuk kualitatif. Dapatan kajian dikemukakan seperti berikut:

1. Pengaruh perubahan fonem vokal di akhir kata

Bahagian ini akan menjawab objektif kajian yang pertama. Dalam dialek Melayu Patani, ada enam vokal wujud pada posisi suku kata akhir, iaitu /ɛ/, /o/, /a/, /o/, /e/ dan /u/. Berlaku perubahan bunyi di akhir kata jika dibandingkan dengan bahasa Melayu baku. Ternyata perubahan dalam aspek ini akan mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah.

Pertama, vokal akhir /ɛ/ terdapat pada perubahan bunyi __an#, __am# dan __aŋ# dalam bahasa Melayu baku. Penghilangan ini terjadi akibat daripada pengaruh vokal /a/. Kata yang mempunyai vokal /a/ pada suku kata akhir dan di ikuti dengan konsonan nasal /m, n, ŋ/ akan mengalami penghilangan pada konsonan nasal serta mengalami proses penaikan pada vokal /a/ menjadi vokal /ɛ/. Seperti perkataan /malam/ → /malɛ/, /tanan/ → /tanɛ/ dan /pisan/ → /pise/. Hasil kajian mendapati 73 contoh perkataan telah mengalami perubahan jenis ini, dan telah digunakan dalam pengajaran bahasa Melayu baku di bilik darjah oleh kesemua guru yang dikaji. Guru pertama menggunakan perkataan perubahan vokal jenis ini

sebanyak 12 perkataan, guru kedua 19 perkataan, guru ketiga 6 perkataan, guru keempat 4 perkataan, guru kelima 8 perkataan, guru keenam 6 perkataan, guru ketujuh 4 perkataan, guru kelapan 6 perkataan, guru kesembilan 5 perkataan dan guru kesepuluh 3 perkataan.

Kedua, pengaruh perubahan kepada fonem vokal /a/ pada posisi akhir kata pula terdapat pada perubahan bunyi __ay#, __aw#, __al# dan __ar# dalam bahasa Melayu. Contohnya; /pakay/ → /paka/, /pulaw/ → /pula/, /kapal/ → /kapa/, /asal/ → /asa/ dan /bəsar/ → /bəsa/. Terdapat 27 perkataan dalam penggunaan bagi aspek ini. Perkataan tersebut digunakan oleh 9 orang guru bahasa Melayu yang dikaji. Guru kedua menggunakan perubahan vokal jenis ini dalam 9 perkataan. Guru pertama menggunakannya sebanyak 6 perkataan. Sementara guru ketiga, keempat, kelima, keenam, ketujuh, kesembilan dan kesepuluh menggunakannya dalam 12 perkataan. Hanya guru kelapan yang tidak melakukan perubahan vokal jenis ini.

Ketiga, perubahan kepada fonem vokal /ɔ/ pada posisi akhir kata dalam dialek Melayu Patani terdapat pada perubahan bunyi vokal __a#, __ol# dan __or# dalam bahasa Melayu baku. Seperti dalam contoh; /mata/ → /mato/, /botol/ → /boto/ dan /bocor/ → /boco/. Pengaruh perubahan bunyi tersebut dikenal pasti telah mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu yang dikaji. Terdapat 53 contoh penggunaan perkataan yang telah dianalisis menunjukkan wujud pengaruh aspek tersebut. Perkara ini telah diambil daripada 10 orang guru bahasa Melayu yang dicerap atau diperhati. Guru pertama yang paling banyak menggunakan perubahan bunyi jenis ini iaitu sebanyak 15 perkataan, diikuti oleh guru kedua yang menggunakannya dalam 12 perkataan, dan selebihnya lagi 31 perkataan digunakan oleh guru-guru lain.

Keempat, perubahan kepada fonem vokal /o/ pada posisi akhir kata terdapat pada perubahan bunyi vokal __ur# dan __ul# dalam bahasa Melayu baku. Seperti dalam contoh; /atur/ → /ato/ dan /pikul/ → /piko/. Pengkaji mendapati wujud sedikit sahaja pengaruh aspek ini terhadap guru-guru bahasa Melayu. Terdapat hanya 3 contoh perkataan sahaja yang telah digunakan oleh dua orang guru bahasa Melayu iaitu guru pertama dan guru kedua. Kelima, perubahan kepada fonem vokal /u/ pada posisi akhir kata pula terdapat pada perubahan bunyi vokal __aw# dalam bahasa Melayu baku. Seperti contoh /kalaw/ → /kalu/. Terdapat perkataan tersebut telah disebut hanya 3 kali daripada 3 orang guru yang dikaji. Terakhir, perubahan kepada fonem vokal /e/ pada posisi akhir kata dalam dialek Melayu Patani terdapat pada perubahan bunyi vokal __il# dan bunyi __ir# dalam bahasa Melayu baku. Seperti dalam contoh; /katil/ → /kate/ dan /tafsir/ → /tapse/. Terdapat hanya 2 perkataan sahaja digunakan oleh dua orang guru iaitu guru ketujuh dan guru kelapan.

2. Pengaruh perubahan fonem konsonan pada suku kata praakhir

Bahagian ini akan menjawab objektif kajian yang kedua iaitu dalam dialek Melayu Patani terdapat fenomena penghilangan bunyi fonem konsonan tertentu pada suku kata praakhir. Hasil kajian menunjukkan tiga aspek perubahan fonem konsonan pada suku kata praakhir yang mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah. Berikut adalah dapatan kajian mengenai perkara tersebut.

Pertama, fenomena pengaruh penghilangan fonem konsonan nasal obstruen /ŋ/, /m/ dan /n/ pada suku kata praakhir. Penghilangan konsonan nasal /n/ berlaku apabila bunyi itu hadir sebelum plosif alveolar /t/, afrikat palatal tak bersuara /c/ dan frikatif alveolar /s/ dan /z/. Seperti dalam contoh; /pintu/ → /pitu/, /punča/ → /pučo/, /ansur/ → /aso/ dan /benzin/ → /bezen/. Penghilangan konsonan nasal /m/ pula terjadi apabila diikuti oleh plosif bilabial tak bersuara /p/. Seperti dalam contoh; /tempat/ → /təpaʔ/. Begitu juga, berlaku penghilangan bunyi konsonan nasal /ŋ/ apabila diikuti oleh plosif velar /k/ dan /g/ dan frikatif alveolar /s/. Seperti dalam contoh; /tiŋkat/ → /tekaʔ/, /təŋgəlam/ → /təgələ/ dan /baŋsal/ → /basa/. Pengkaji mendapati 14 contoh penggunaan perkataan dari aspek ini. Contoh-contoh pengaruh tersebut telah diambil daripada 8 orang guru bahasa Melayu yang dicerap atau diperhatikan.

Kedua, fenomena penghilangan fonem konsonan obstruen /d/, /b/ dan /g/ pada suku kata praakhir juga berlaku dalam dialek Melayu Patani. Penghilangan ini terjadi pada gugusan konsonan nasal obstruen bersuara yang berhomorgen antara satu sama lain. Penghilangan fonem konsonan obstruen bersuara /d/ terjadi apabila didahului oleh konsonan nasal /n/. Fenomena ini berlaku kerana kedua-dua fonem ini iaitu

/-nd-/ berkungsi fitur koranal. Seperti dalam contoh; /pindah/ jadi /pinoh/. Penghilangan fonem konsonan obstruen /b/ terjadi apabila didahului oleh konsonan nasal /m/. Fenomena ini berlaku kerana kedua-dua fonem /-mb-/ berkungsi fitur labial, seperti dalam contoh /lambut/ → /ləmoʔ/. Begitu juga dengan proses penghilangan fonem konsonan obstruen /g/ terjadi apabila didahului oleh konsonan nasal /ŋ/. Fenomena ini berlaku kerana kedua-dua fonem ini iaitu /ŋg-/ berkungsi fitur dorsal. Seperti contoh /singah/ → /siŋoh/. Pengkaji mendapati 26 contoh perkataan perubahan aspek ini telah digunakan oleh guru-guru bahasa Melayu semasa proses pengajaran mereka di dalam bilik darjah.

Ketiga, fenomena penghilangan fonem konsonan afrikat /j/ dengan konsonan nasal /n/ pada suku kata praakhir. Penghilangan /j/ bukan penghilangan langsung. Bunyi ini mengalami pelemahan dan bergabung dengan nasal alveolar /n/ dan menghasilkan nasal palatal /ɲ/. Seperti dalam contoh /tunjuk/ → /tuɲoʔ/. Proses penggabungan kedua bunyi konsonan dialek Melayu Patani ini juga telah wujud dalam pengajaran guru-guru bahasa Melayu yang dikaji. Pengkaji mendapati empat perkataan perubahan aspek ini telah digunakan oleh guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka.

3. Pengaruh perubahan fonem konsonan di akhir kata

Bahagian ini akan menjawab objektif kajian yang ketiga. Dalam dialek Melayu Patani, fenomena perubahan bunyi fonem konsonan di posisi akhir kata dapat dibahagikan kepada tiga aspek seperti yang terdapat dalam perbincangan di bawah.

Pertama, dalam dialek Melayu Patani wujud bunyi hentian glotis /ʔ/ pada posisi akhir kata. Fenomena perubahan bunyi aspek ini terjadi pada kata-kata yang diakhiri dengan fonem konsonan /k/, /t/, /p/ dan /b/. Seperti dalam contoh; /jawab/ → /jawaʔ/, /harap/ → /hayaʔ/, /anak/ → /anoʔ/ dan /ubat/ → /ubaʔ/. Pengkaji mendapati 60 contoh perkataan bagi perubahan aspek ini telah digunakan oleh guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah. Contoh-contoh bagi pengaruh aspek tersebut telah diambil daripada 10 orang guru-guru bahasa Melayu yang dicerap atau dilihat. Guru pertama yang paling banyak menggunakan perkataan bagi perubahan aspek ini iaitu sebanyak 18 perkataan dan 42 perkataan yang selebihnya digunakan oleh guru lain kecuali guru keenam.

Kedua, bunyi konsonan trill alveolar /r/ dan konsonan lateral /l/ didapati hilang di bahagian akhir kata. Proses penghilangan itu menyebabkan perkataan yang terbabit diakhiri oleh bunyi terbuka. Seperti dalam contoh; /čəlor/ → /čəlɔ/ dan /hasil/ → /hase/. Pengkaji mendapati 12 contoh perkataan bagi perubahan aspek ini telah digunakan oleh guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah.

Ketiga, aspek sebutan dalam dialek Melayu Patani yang banyak mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah ialah bagi aspek kata-kata yang mengalami proses realisasi /s/ sebagai /h/. Seperti contoh /nipsis/ → /nipih/. Pengkaji mendapati 26 contoh penggunaan perkataan tentang perubahan konsonan aspek ini. Contoh-contoh bagi pengaruh aspek tersebut wujud dalam pengajaran 8 orang guru bahasa Melayu yang diperhatikan atau dicerap.

Berdasarkan dapatan kajian di atas, dapat pengkaji merumuskan bahawa perubahan bunyi __an#, __am# dan __aŋ# kepada fonem vokal /ɛ/ pada posisi akhir kata merupakan aspek yang paling ketara, dan diikuti dengan aspek perubahan fonem vokal __a#, __ol# dan __or# kepada bunyi fonem vokal /ɛ/ pada posisi akhir kata. Aspek ketiga ialah pengaruh perubahan bunyi __ay#, __aw#, __al# dan __ar# kepada bunyi fonem vokal /a/ pada posisi akhir kata. Sementara aspek lain seperti perubahan bunyi fonem vokal /o/, /u/ dan /e/ pada posisi akhir kata tidak banyak mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah.

Penghilangan fonem konsonan obstruen /d/, /b/ dan /g/ pada suku kata praakhir juga merupakan aspek yang banyak dilakukan oleh guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah. Begitu juga dengan aspek penghilangan bunyi fonem konsonan nasal obstruen /ŋ/, /m/ dan /n/ pada suku kata praakhir yang turut mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka. Sementara penggabungan bunyi fonem konsonan afrikat /j/ dengan konsonan nasal /n/ pada suku kata praakhir merupakan aspek paling sedikit yang mempengaruhi penggunaan guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran mereka di bilik darjah.

Pengaruh perubahan bunyi fonem konsonan /k/, /t/,/b/ dan /p/ kepada bunyi hentian glotis /ʔ/ pada posisi akhir kata juga merupakan aspek yang banyak digunakan oleh guru-guru bahasa Melayu ketika menjalani proses pengajaran mereka. Sementara itu, penghilangan bunyi fonem konsonan trill /r/ dan konsonan lateral /l/ pada posisi akhir kata merupakan aspek yang turut mempengaruhi guru-guru bahasa Melayu dalam pengajaran di bilik darjah.

Kesimpulan

Berdasarkan kajian yang dilakukan, penulis mendapati wujudnya pengaruh dialek Melayu Patani dalam pengajaran guru-guru bahasa Melayu di dalam bilik darjah dalam Wilayah Patani di Selatan Thailand. Terutama pengaruh dari segi perubahan bunyi penyebutan kata. Pengaruh dari segi perubahan bunyi penyebutan kata dapat dibahagikan kepada dua aspek iaitu perubahan bunyi fonem vokal di akhir kata dan perubahan bunyi fonem konsonan sama ada di tengah kata atau di akhir kata.

Rumusan di atas menunjukkan bahawa pelaksanaan pengajaran bahasa Melayu baku dalam kalangan guru-guru bahasa Melayu masih menghadapi masalah. Masalah ini berlaku kerana wujud penggunaan dialek Melayu Patani dalam kalangan mereka dalam melaksanakan pengajaran bahasa Melayu di bilik darjah. Jika keadaan tersebut tidak diatasi dengan usaha yang berterusan dan bersungguh-sungguh melalui pendekatan yang sesuai dan berkesan, masalah tersebut akan berterusan. Perkara ini akan mengganggu guru-guru bahasa Melayu dalam melaksanakan pengajaran dengan menggunakan bahasa Melayu baku sepenuhnya di bilik darjah, dan boleh menjadi salah satu faktor yang menyebabkan pelajar-pelajar mereka sukar menguasai bahasa Melayu baku sepenuhnya.

Rujukan

- Abdul Hamid Mahmood (1989a) Bahasa Malaysia: Senarai Kajian Ilmiah di Universiti Pertanian Malaysia. *Jurnal Bahasa* 10, 778-798.
- Abdul Hamid Mahmood (1989b) Bahasa Malaysia: Senarai Kajian Ilmiah di Universiti Pertanian Malaysia. *Jurnal Bahasa* 11, 851-856.
- Abdul Hamid Mahmood (1993) Ciri-ciri dialek Kelantan yang mempengaruhi bahasa Melayu baku. In: Farid M. Onn, Ajid Che Kob (eds) *Simposium Dialek Penyelidikan dan Pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Ajid Che Kob (1987) Pengaruh dialek dalam pembelajaran Bahasa Malaysia standard dalam kalangan pelajar. In: Abdullah Hassan, Hasmah Ibrahim dan Mashudi Kader (eds) *Kesalahan Bahasa dalam Bahasa Malaysia*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Awang Sariyan (1984) *Isu-Isu Bahasa Malaysia*. Penerbit Fajar Bakti, Petaling Jaya.
- Azman Wan Chik (1987) Kesilapan penggunaan Bahasa Malaysia oleh murid-murid Melayu: Satu kajian. In: Abdullah Hassan, Hasmah Ibrahim dan Mashudi Kader (eds) *Kesalahan Bahasa dalam Bahasa Malaysia*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Collins JT (1981) Bahasa dan dialek: Perancangan dan pendidikan. *Jurnal Dewan Bahasa* 10, 97.
- Farid MO, Ajid Che Kob (1993) Persepsi murid dan guru terhadap pengaruh bahasa daerah dalam pembelajaran bahasa Melayu dalam kalangan pelajar Melayu. In: Farid MO, Ajid Che Kob (ed) *Simposium Dialek Penyelidikan dan Pendidikan*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Fauziah Nordin (1987) Pengaruh kebudayaan dalam penggunaan kata ganti diri pertama dan kedua dalam Kalangan murid-murid di sekolah menengah di Perak. (Latihan Ilmiah). Bachelar Pendidikan. Universiti Pertanian Malaysia.
- Marzuki Nyuk Abdullah (1989) Dialek Melayu satu catatan awal. *Jurnal Dewan Bahasa* 12, 892-906.
- Mohd. Daud Yusof (1994) Pengaruh dialek ke atas proses penguasaan bahasa Melayu baku dalam kalangan pelajar. *Warta Perdana* 5, 78-95.

- Normah Mohammad (1986) Pengaruh dialek dalam penguasaan lisan Bahasa Malaysia standard: Satu kajian ke atas murid-murid tingkatan empat di Sekolah Menengah Iskandar Shah, Parit, Perak. (Latihan Ilmiah). Bachelior Pendidikan. Universiti Pertanian Malaysia.
- Nureeda Salaemae (2000) Pemilihan bahasa dalam kalangan wanita Melayu Patani: Satu kajian kes di Narathiwat Thailand. (Tesis Sarjana). Jabatan Pengajian Melayu, Universiti Malaya.
- Pardo-Ballester C (2012) CALL evaluation: Students' perception and use of LoMasTv. *CALICO Journal* **29** (3), 532-547.
- Rohani Bin Hosin (1999) Pengaruh dialek Melayu Kuching dalam pengajaran bahasa Melayu sekolah rendah. (Tesis Sarjana) Fakulti Bahasa dan Linguistik, Universiti Malaya.
- Worawit Baru (1990) Pengaruh bahasa Thai dalam dialek Patani. (Tesis). Akademi Pengajian Melayu, Universiti Malaya.
- Zulkifley Hamid (2014) Faktor persekitaran sekolah dan etnik dalam perancangan dan pelaksanaan program pendidikan bahasa Melayu di Malaysia. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space* **10** (5), 99-109.
- Zulkifley Hamid, Naidatul Zamrizam Abu, Mohd. Asyraf Zulkifley (2015) Strategi komunikasi dalam kalangan murid pelbagai etnik. *Jurnal Komunikasi – Malaysian Journal of Communication* **31** (1), 171-186.
- Zulkifley Hamid (2015) Melayu di sempadan: Penghilangan konsonan obstruent-homorganik dalam dialek Melayu Patani. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space* **11** (3), 30-42.